

ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΥΣ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Είναι μαγικό κάθε χρόνο κατά τις μεταβατικές εποχές πώς η φύση αλλάζει, αποκτώντας μοναδικά χρώματα και αρώματα· είτε με την αναγέννηση της άνοιξης είτε με τη γλυκιά θαλπωρή του φθινοπώρου, όλα γύρω μας μοιάζουν με γιορτή. **Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και σ' εμάς. Αλλάζει η διάθεσή μας** καθώς συντονίζεται με τις αλλαγές του καιρού, τη διάρκεια της μέρας και τις νέες ισορροπίες της θερμοκρασίας. Είναι οι στιγμές αυτές του χρόνου που καλούμαστε να αφήσουμε πίσω μας όσα μας βαραίνουν, και να κάνουμε μια νέα αρχή, όπως το επιθυμούμε και χρειαζόμαστε. Κάνουμε ενδυματολογικές αλλαγές, αλλάζουμε τις διατροφικές μας συνήθειες, ενώ οι ανάγκες του σώματός μεταβάλλονται και νιώθουμε το κάλεσμά της φύσης να ζήσουμε και να δημιουργήσουμε.

Λέγεται ότι οι δημιουργοί σε όλους τους τομείς, έλκονται και ξεφεύγουν από τη συνήθη φαινομενική πραγματικότητα και εισέρχονται σε ένα δημιουργικό χάος, όπου ανακαλύπτουν μια «άλλη πραγματικότητα» μη αισθητή στον κοινό νου και μάς την παρουσιάζουν μέσα από τα πρωτότυπα έργα τους μέσω της Τέχνης. Η Τέχνη δεν περιορίζεται στις καλούμενες Καλές Τέχνες (εικαστικές, μουσική, χορός κλπ.), αλλά σε όλο το πεδίο, από το οποίο αναδύονται νέες ιδέες, σκέψεις και πραγματώνονται καινούργια δημιουργήματα. Τέχνες είναι και η πολιτική, στρατηγική, τακτική, πολεμική, αισθητική, γραμματική, παιδαγωγική, οικονομική, η μαγειρική, η ηθική Ακόμη και η Επιστήμη, όταν φθάνει σε ερευνητικό στάδιο προόδου είναι τέχνη.

Τέχνη εκ του ρήματος **τίκτω, σημαίνει ότι φέρνουμε στη ζωή κάτι καινούργιο που δεν υπήρχε**. Πχ. μια μουσική σύνθεση του Μότσαρτ ή ένας πίνακας ζωγραφικής του Νταβίντσι δεν υπήρχαν αλλά δημιουργήθηκαν και ήδη «ζουν» μαζί μας. Το ίδιο συμβαίνει με μία ανακάλυψη ή καινοτομία στην επιστήμη. Αλλά το ύπατο παράδειγμα δημιουργίας είναι η **ανθρώπινη προσωπικότητα**, που συνιστά **μοναδικό «έργο» τέχνης** και δημιουργείται από άπειρους παράγοντες που συνιστούν το ανεπανάληπτο φαινόμενο που ονομάζουμε Ζωή!

Με την Τέχνη το ανθρώπινο πνεύμα έρχεται στο **οριακό σημείο** σκέψης, γνώσης, συναισθήματος και βούλησης για πράξη και **το ξεπερνά**, μάλιστα, κατά τι. **Αυτό ακριβώς το σημείο συνιστά τη δημιουργία**. Εκεί αναδύεται μια ελάχιστη, αλλά **κρίσιμη ενέργεια** (ο ουδός), που μεταβάλλει την πραγματικότητα. Συνήθως αυτό το σημείο βρίσκεται στον λεγόμενο χρυσό λόγο (χρυσή τομή) όλων των συνιστωσών, που είναι, δυστυχώς ή ευτυχώς, ένας **άρρητος αριθμός**. Είναι ένα ιδανικό μέτρο, το οποίο όταν συλλαμβάνεται διαφεύγει και όταν πραγματοποιείται δεν προκαλεί κορεσμό, αλλά όρεξη (άνοιγμα) για το νεότερο. Είναι ο **αειφόρος έρωτας για δημιουργία και ζωή**. Αυτό τον χρυσό λόγο έχει «ανακαλύψει» και εφαρμόζει η Φύση παντού στην πράξη, εδώ και δισεκατομμύρια χρόνια, γι' αυτό τη νιώθουμε τόσο ωραία και τόσο απλή λόγω της αρμονίας που διαχέεται παντού και αποπνέει το **αιώνιο Κάλλος!**

Το **κάλλος** είναι μία από τις **τρεις ύψιστες αξίες**, ισότιμη με την **αλήθεια** και το **αγαθό**. Σε ότι αφορά, όμως, τον άνθρωπο, ως πρόσωπο και την αυτογνωσία του θα προτείναμε να μη σταθούμε αποκλειστικά στα στενά καθαρά όρια του κάλλους, που είναι αντικείμενο των καλούμενων Καλών

Τεχνών. Σεβόμαστε την άποψη ότι «η τέχνη είναι για την τέχνη» που θεωρεί το κάλλος ως αυτοσκοπό και πολύ ορθά δεν την θέλει να είναι στρατευμένη σε έναν και μόνον σκοπό. Στην περίπτωση αυτή, όμως, μόνον οι καλλιτέχνες, οι κριτικοί της τέχνης και οι ειδικά καλλιεργημένοι άνθρωποι θα ήταν εκείνοι που μετέχουν στο κάλλος. Για τις ανάγκες της **ολιστικής παιδείας και αγωγής** του ατόμου και τη μορφοποίησή του σε πρόσωπο υπεύθυνο και δημιουργικό συντασσόμαστε με την άποψη των πολλών ότι **«το κάλλος ενυπάρχει παντού, ορατό και αόρατο»**. Η βασική κατηγορία του κάλλους, το **ωραίο**, το βρίσκουμε σε κάθε βήμα της ζωής μας, στη φύση, στα φαινόμενα, στα πράγματα και στους ανθρώπους, αρκεί να αναπτύξουμε μέσα μας έναν στοιχειώδη κώδικα αναγνώρισής του.

Φυσικά και στην περίπτωση του **κάλλους** ισχύει ότι και για την **αλήθεια και το αγαθό**, δηλαδή δεν είναι δυνατόν να το συλλάβουμε στην απόλυτη μορφή του, αλλά βλέπουμε ωραία πράγματα και καταστάσεις που συνιστούν απλές εκφράσεις του. Νιώθουμε ότι ένα πράγμα είναι ωραίο, αισθανόμαστε ένα χαμόγελο ως κάτι το ωραίο, μπορούμε να πούμε ότι ο τάδε είναι ωραίος άνθρωπος. Όμως, **το απόλυτο κάλλος δεν ορίζεται**, μόνον η ψυχή μας το αναγνωρίζει εάν το συναντήσει και το νιώσει ολιστικά.. Πέραν από την κυρίως έκφρασή του, ως **ωραίο**, διακρίνεται και ως **υπέροχο-υψηλό**, ως **χαριτωμένο**, ως **δραματικό-τραγικό** και ως **κωμικό** ακόμη. Κάθε κατηγορία προκαλεί και το αντίστοιχο συναίσθημα, ήτοι το υψηλό προκαλεί δέος, το χαριτωμένο συμπάθεια, το τραγικό λύπη κοκ. Το ωραίο είναι ό,τι ταιριάζει στα μέτρα μας και μάς προκαλεί ένα συναίσθημα ευεξίας και απόλαυσης που αναζητούμε, γιατί νοιώθουμε ηδονή.

Η **αξία του κάλλους**, στη γενική περίπτωση, επενεργεί στον εσωτερικό μας κόσμο, στο χώρο των συναισθημάτων– συγκινήσεων και των βιωμάτων μας, κοντολογίς **στο όλο της ζωής μας**. Όλα τα ερεθίσματα από τον εξωτερικό χώρο και από τους άλλους ανθρώπους καταλήγουν στο δικό μας εσωτερικό χώρο και εκεί βιώνουμε τα ποικίλα ενεργήματα που **γεμίζουν το είναι** μας. Από ίδιο χώρο ξεκινούν και οι κάθε είδους αναδράσεις και αναπτύσσονται οι αντίστοιχες προδιαθέσεις. Εκεί είναι εναποθηκευμένες και οι ορμές του ανθρώπου, όπως και τα ποικίλα πάθη του, αλλά αναδύονται και οι αντίστοιχες ροπές και επιθυμίες μας.

Η σπουδαιότητα του εσωτερικού μας κόσμου είναι προφανής, γι' αυτό ο άνθρωπος προσπάθησε και προσπαθεί να τον κατανοήσει με την λογική του ικανότητα. Ανέπτυξε ειδικές επιστήμες, όπως την ψυχολογία, την νευρολογία κλπ. Παρέμεινε, όμως, αρκετά μεγάλος χώρος έξω από τον Λόγο, στην αρμοδιότητα της αισθητικής καλλιέργειας, δηλαδή στην καλλιτεχνία και καλαισθησία(γούστο).

Ο χώρος του κάλλους σε σχέση με τους χώρους της αλήθειας και του αγαθού έχει ένα πολύ βολικό χαρακτηριστικό, που οφείλεται στην **μεγάλη αοριστία των όσων συμβαίνουν άθελά μας στο χώρο αυτό**. Αυτό συνιστά το **ενεργητικό πλεονέκτημα του κάλλους**, γιατί προσδίδει στον άνθρωπο έναν μεγάλο βαθμό **ελευθερίας**, τον οποίο δεν έχουν οι άλλοι δυο χώροι. Ο ορθός και ο πρακτικός λόγος έχουν ουσιαστικά ένα είδος απόλυτου ρόλου, καθόσον δημιουργούν πάντοτε συνθετικά, οπότε προκαλούνται ακαμψίες. Το Κάλλος παρέχει μια μεγαλύτερη **ποικιλία επιλογών**, άρα **δημιουργεί γονιμότητα για ανάπτυξη πρωτοβουλιών συνύπαρξης των τριών χώρων**. Στον **χώρο των συναισθημάτων** αναπτύσσονται οι ποικίλες ανάγκες, που απαιτούν να καλυφθούν από αντίστοιχα ερεθίσματα και έτσι δημιουργείται μια **έντονη σχέση** μεταξύ του εσωτερικού κόσμου μας και των αντικειμένων του έξω κόσμου και των ανθρώπων. Τα αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου, που ανταποκρίνονται στις εσωτερικές μας ανάγκες συνιστούν τα **αγαθά** και οι αντίστοιχες **σχέσεις** των αγαθών με τις ανάγκες μας αποτελούν τις **αξίες** μας.

Ο πλούτος του εσωτερικού μας κόσμου συνιστά την **πηγή ενέργειάς** μας και αποδιδόταν παλαιότερα(ακόμη και τώρα) στο χώρο της καρδιάς, ενώ επιστημονικά διαβεβαιώνεται ότι αποτελούν όλα ενεργήματα του εγκεφάλου. Ο ανθρώπινος νους λειτουργεί ενιαία, ως όλον. **Η ψυχή του ανθρώπου, ως συνείδηση ενεργεί κατά βάση προς τις τρεις παραπάνω μεγάλες αξίες, την αλήθεια, το κάλλος και αγαθό**. Η συν-κίνηση αυτή της συνείδησης ενεργεί, ως εάν οδηγός της ανθρώπινης **προσωπικότητας**, χαράσσεται στο **είναι** μας και συνιστά το βασικό ίχνος του εαυτού μας που ονομάζουμε **χαρακτήρα**. Είναι ουσιαστικά η **ταυτότητά** μας. Αυτό είναι **το αντικείμενο της αγωγής** του ανθρώπου.

Η συνείδηση δομείται με τη σύνθεση της γνωστικής λειτουργίας, της αισθητικής καλλιέργειας και της ηθικής συγκρότησης. Ο ορθός λόγος, ως κύριος συντελεστής της αλήθειας

ρυθμίζει τα όρια του συναισθηματικού χώρου και αντίστοιχα καθορίζει και τις επιταγές της ηθικής συγκρότησης. Αντίστοιχα οι ηθικές απαιτήσεις καθορίζουν τα όρια της χρήσεως των γνωστικών επιτευγμάτων, όπως και τις αντίστοιχες εντάσεις των συναισθηματικών ενεργημάτων. Από την πλευρά του ο κόσμος του θυμικού(συναισθημάτων) δημιουργεί τα βουλευτικά κίνητρα του ατόμου για είσοδο, τόσο στο γνωστικό όσο και τον ηθικό χώρο. Ήτοι ο εαυτός μας ενεργεί ως ενιαίο όλον.

Τέχνη είναι κάθε ασχολία του ανθρώπου που παράγει κάτι καινούργιο, κάτι που δεν υπήρχε, τουτέστιν επινοεί μια **δημιουργία**, μια **ποίηση**. Συνήθως θεωρούνται ως Τέχνες όσες από αισθητικής πλευράς αναζητούν το κάλλος, ως γενική έννοια του ωραίου, του υπέροχου, του χαριτωμένου, του τραγικού... Λέγεται ότι **μία εικόνα αξίζει περισσότερο από χίλιες λέξεις!** Αλλά είναι απόλυτα σωστό ότι πολλές έννοιες δεν είναι δυνατόν να εκφρασθούν με λόγια, γραπτά ή προφορικά (όπως το κάλλος, ανθρώπινη αύρα...) ,**αλλά η ψυχή όταν τις συναντά τις αναγνωρίζει αμέσως και αγάλλεται.** Γι' αυτό το κάλλος θεωρείται γενικά ως το βασικό **ενδόσιμο**, ήτοι εκείνο που προκαλεί τη διάθεση να σκεφτούμε και να πράξουμε κάτι, τουτέστιν το έναυσμα, προοίμιο και κίνητρο για να θελήσουμε να καταβάλουμε κάθε προσπάθεια, κόπο και κόστος.

Θαρρούμε τόσο η αναζήτηση της αλήθειας, του κάλλους και του αγαθού, όπως και η κρυστάλλωση των «πιστεύω» μας και πεποιθήσεων προσεγγίζονται καλύτερα με την τέχνη της **ολιστικής σύνθεσης των επιμέρους παραγόντων**. Όταν κινούμαστε σε γνωστό «έδαφος» , υπάρχει μια απλή μίμηση πράξης, ήτοι δεν αναδύεται κάτι νέο, τότε μιλάμε για απλή συντήρηση ή διατήρηση κεκτημένων. Δημιουργία νέου αναδύεται, όταν εγγίζουμε και εισερχόμαστε στο άγνωστο, στο δημιουργικό χάος. **Η Τέχνη μάς παρέχει τις μεθόδους προσέγγισης του νέου, του αγνώστου και του απείρου.** Ως άπειρο μπορεί να θεωρηθεί και ο συνδυασμός - συσχέτιση των πραγμάτων και παραγόντων, από τις οποίες αναδύονται καινούργιες γόνιμες συνθήκες.

Οι σχέσεις μεταξύ των κάθε είδους όντων και πραγμάτων λαμβάνουν μορφές **γραμμικές**(αίτιο και αιτιατό), οι οποίες είναι οι πλέον προσιτές στον ανθρώπινο νου, **αναλογικές** (ως εάν) , οι οποίες είναι πιο απλουστευτικές και πιο ελαστικές είτε **ολογραμμικές** , ήτοι το μέρος επηρεάζεται από το όλον και τα λοιπά μέρη, αλλά **το όλον έχει επηρεαστεί από τα μέρη του, που είναι οι πιο πολύπλοκες και ασαφείς αλλά στη σύγχρονη πολύπλοκη πραγματικότητα είναι οι πιο συνήθεις.**

Η προσωπική μας ικανότητα εναρμόνισης (αρμοστικότητα=fitness) με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, συνιστά αρετή και προϋποθέτει την **Ολιστική Παιδεία και καλλιέργεια της νοημοσύνης, της ευαισθησίας και της ηθικής συγκρότησης.**

Δημήτρης Κ. Μπάκας

25 Σεπ. 2026